List 50. **NOVICE** Tečaj XLIX

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsakó vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 18. decembra 1891.

Sedanji politični položaj in Slovenci.

VIII.

V začetku parlamentarne dobe so bile razmere bistveno drugačne nego so dandanes. Narodna ideja tedaj še ni bila tako razvita pri nas, pa tudi pri Nemcih ne, nego je sedaj. Stranke so se tedaj ločile po druzih načelih. Imeli smo centraliste in federaliste. Centralisti so hoteli vso državno oblast nekako združiti na Dunaju in državi dati nemški pečat, federalisti so se pa potegovali za pravice posamičnih kraljestev in kronovin. K poslednjim so se pridružili tudi naši slovenski poslanci. Bili so pa že tudi tedaj možje, ki so čutili, da federalistična oblika bi ne bila po vsem najboljša za Slovence in so študirali, kako bi jo primerno prikrojili. Posamične kronovine bi ne mogle zmagovati prevelike samouprave, ki bi jim nakladala mnogo straha. Posebno se je ta popomislek naglašal v nekaterih slovenskih glasilih v začetku osmega desetletja. Pa tudi poprej so nekateri že z glavami zmajevali in študirali, kako bi naše interese spravili v sklad z federalističnimi načeli. Priporočala se je notranjo-avstrijska skupina, Ilirija in še več podobnih načrtov. Mi jih tukaj ne bodemo na drobno razkladali, ker vsi ti načrti bili so neuresničljivi, kakor je pokazal tek časa. Lani jih je pogrel neki časnikar v Celovcu ali njegovim nasvetom so se vsi le posmehovali. Ideje, katere so prvi rodoljubi gojili v začetku parlamentarne dobe, so se sedaj vsem smešne zdele, da celo nevarne za slovenski narod. Čas se je tako premenil, da marsikaj, kar je pred nekaterimi deset leti še veljalo za dobro, dandanes že vsakdo spozna za škodljivo.

Glavna spremena je ta, da tedaj nemški narod sam povečjem nam ni bil nasproten, nasprotna je nam bila le birokracija in pa državne osnova po svojem zgodovinskem razvoju. Zaradi tega se je pa splošno mislilo, da nevarnost nam ne preti iz Celovca in Gradca, temveč le z Dunaja. Če se le odstrani centralistična uprava in nadomesti s federalistično, pa bode konec nemškemu pritisku, tako se je tedaj splošno mislilo. Morda bi tudi bilo tako, ker bi potem mej Nemci v Avstriji ne bilo one trdne zveze in bi zlasti češki Nemci, ki so takoj s prva bili nestrpnejši, ne bili mogli tako vplivati na štajerske in koroške. Predno bi se mej te bil nemški šovinizem zasejal, bi pa tudi slovenska narodnost ne bila dovolj utrjena, pa tudi slovensko uradovanje. Ker se pa ni posrečilo v sedmem desetletju doseči federalistične preosnove, in so nemške vlade skrbele, da se je mej Nemci razvilo gospodstvaželjnost, so se razmere tako premenile, da imamo Slovenci v Celovcu in v Gradcu večje nasprotnike nego na Dunaju. Splošno je znano, da morajo koroški in štajerski Slovenci iskati pravice na Dunaju, ker je v Gradcu in Celovcu ne dobe. Če bi se sedaj deželam dale večje pravice, bi to bil velik udarec za mnogo Slovencev. Ko bi koroški in štajerski deželni odbor odločevala o naših šolah, gorje bi bilo za Slovence, nič boljšega pa nemajo pričakovati Slovani v Istri in v Trstu od deželne uprave. Pa ne le v narodnem, tudi v narodnogospodarskem oziru bi nas prikrajševali. Vse kaže, da bi baš koroški in štajerski Nemci nas radi ne le narodno, temveč tudi narodnogospodarski uničili. Znan slovenski list je zadnja leta mnogo pisal proti znanem Liechtensteinovem šolskem predlogu, ker bi po tem predlogu se povekšal v šolskih zadevah delokrog deželnih uprav nam Slovencem v škodo. Mi nemamo navade komu podtikati slabih namenov in smo zato tudi preverjeni, da je dotični list pri tem vodil ale skrb za našo narodnost, ne pa nasprotje do verske šole. Odkritosrčno zatorej tudi rečemo, da se v tem oziru strinjamo ž njim, dasi nesmo nasprotni verski šoli.

Čitatelji naši bodo morda popraševali, zakaj mi danes govorimo o tem. Temu je dal povod neki članek Mladočeha Kramaža o federalizmu, v katerem dokazuje, da le federalistična oblika ugaja naši državi. Pri nas so se nekaterniki takoj jeli nauduševati za federalizem, ne pomislivši, da vse ne ugaja za nas, kar ugaja za češke razmere. Zahtevajo torej, da mi z vso silo podpiramo

Mladočehe v njih federalističnih težnjah, tako onemogočimo sedanjo sistemo.

Mi nikakor ne trdimo, da je sedanja državna uredba najboljša in da ni želeti kake premembe, ali le to smo hoteli dokazati, da bi večja deželna avtonomija sedaj ne bila nam v korist, temveč v pogubu in da torej mi nemamo, povoda vseh svojih sil zastavljati za federalizem. Če že zahtevamo premembe, zahtevajmo take, ki bodo naši narodnosti v korist, ne pa v škodo. Potrebno se nam je zdelo opozarjati na nevarnost, ker ni izključeno, da pride vprašanje o federalizmu na dnevni red. Nemci sami znajo spoznati, da se federalizma njim ni bati, da bode še dobro sredstvo za njih namene. Preverjeni smo, da bi že v federalizem bili privolili, ko bi imeli opraviti le s Slovenci, ali glede na Češko so imeli nekatere pomislike, pa tudi skrb za Dunaj jih je odvračala od federalizma, kajti stolica ob Dunavu je bila dolgo glavno trdno zavetišče nemškega liberalizma.

Poslednji pomislik utegne odpasti. Na Dunaju zgubljajo nemški liberalci zaupanje in tla pridobivajo protisemiti, ki v narodnih ozirih niso stanovitni. Levica zatorej nema povoda se ozirati na Dunaj. Pa tudi na Češkem vzlic veliki narodni zavednosti se stvari za Nemce prej na bolju nego na slabše obračajo. Mladočehi so si že precej odtujili konservativno veloposestvo, od katerega je zavisna večina v deželnem zboru. Posebno zanesljivi pa itak nikdar veleposestniki niso bili v narodnih ozirih. Hodili so s Staročehi le bolj iz političnih nagibov, nego pa iz prave ljubezni do češkega naroda. Odličen konservativen veleposestnik je celo v nemškem oddelku deželnega kulturnega sveta. Pripetiti se še utegne, da preide večina konservativnega posestva v nemški tabor. Ko bi se to zgodilo, bi pa bil federalizem tudi na Češkem voda na nemški mlin. Vsekako bi pa večja deželna avtonomija bila Nemcem v korist na Moravskem in v Šleziji. Federalizem bi torej kaj lahko postal nemški most do Adrije. Če bi bilo le od nemške levice odvisno, bi najbrž nam v Avstriji ne bilo treba dolgo čakati, da federalizem pride v državnem zboru na vrsto, le neki višji krogi na Dunaju imajo proti njemu še vedno pomislike in iz političnih ozirov se zdi levici potrebno, ozirati se na te višje kroge. Mej levičarji je še res vedno nekaj mož, ki so v prvi vrsti centralisti in torej nasprotniki federalizma, v drugi še le nemški narodnjaki, ali število teh mož je vedno manjše in levica postaje vedno bolj čista narodna stranka, kateri ni do centralizma in do federalizma in je pripravljena zagovarjati ono državno obliko, katera bila v prvi vrsti Nemcem v korist.

Iz povedanega je jasno, da je federalizem dvorezno orodje in da se mora jako previdno postopati ž njim. Predno se bode moglo misliti na tako preustrojo, bode pač treba marsikaj druzega premeniti. Pred vsem bode treba gledati, kako da dosežemo pravično premembo volilnih redov, da ne bode mogoče, da bi Nemci imeli večino v kronovinah, v katerih so Slovani v veliki večini, kakor so jo že imeli na Češkem in Kranjskem in jo še imajo na Moravskem. Treba bode pa tudi na kakšen način poprej zavarovati slovanske manjšine v drugih mešovitih kronovinah in sicer na tak način, da pozneje nemška večina pri najboljši volji ne bode mogla kratiti Slovanom narodnih pravic, morda s kako administrativno razdelitvijo. Za nas Slovence bi bilo seveda najugodneja zjedinjena Slovenija, katero bi pa bilo pač težavno začeti, ker imata o tej stvari govoriti važni besedi koroški in štajerski deželni zbor, kajti po deželnih redih sta ti dve deželi nerazdeljivi. Treba bilo velikih naporov, predno bi se ta dva deželna zbora prisilila, da privolita v kako premembo, ali pa da se njih pravica tako odvzeme, kakor so se odvzele pravice deželnih zborov pri uvedenju direktnih državnozborskih volitev. Vsekako sedaj avstrijski Slovani niti severni še manj pa južni nismo pripravljeni na federalistično preustrojo države, in zatorej ne kaže tega vprašanja riniti v prvo vrsto. Posebno neodpustljivo bi bilo, ko bi mi Slovenci sedaj pomagali to vprašanje spravljati na dnevni red. Dovolj je druzega nujnejšega dela. Če Mladočehi žele skupno delati s Slovenci najdejo lahko za to drugo podlago, nego je federalizem, in ta podlaga je baš član 19. sedanje ustave. Če se ta član izvede v pravem njegovem duhu, bi bilo Slovencem in Čehom pomagana, kar pa ni gotovo, če se uvede federalizem.

V Šleziji, na Koroškem, Štajarškem, v Istri in Trstu bi bilo izvedenje sedanje ustave v korist slovenskemu elementu. Zatorej odkritosrčno obžalujemo, da slovenski zastopniki in drugi politiki še vedno delajo Bog ve vse kake načrte in ne spoznajo, da bi bilo za avstrijske Slovane najboljše, ko bi zjedinili svoje moči in se potegnili za to, da se izvede član 19. naše ustave. Za druge preosnovne načrte bode še čas, bo si na podlagi sedanje ustave zagotovimo narodni obstanek.

Ljudske šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Dalje.)

Prvi in neobhodni pogoj za zboljšanje teh odnošajev je, da se stvari lotimo pri korenini. Učiteljišče na Koroškem mora se tako vravnati, da se bodo na njem vzgojevali ne le nemški učitelji, temveč tudi učitelji, ki bodo mogli delovati na slovenskih šolah.

Drugi ravno tako neizogiben pogoj je pa, da se nastavijo nadzorniki, ki bodo sposobni za nadzorovanje slovenskih šol in bodo dovolj objektivni in pravični, da bodo slovensko prebivalstvo merili z isto mero, kakor nemško. Ko so lani izvedeli proti nadzorniku mešanega kočevskega okraja na Kranjskom neke pomisleke zastran njegove objektivnosti, takoj so ga odstavili in nadzorstvo se je razdelilo, za nemške šole imenoval se je poseben nadzornik, za slovenske tudi poseben. Če se je visoki naučni upravi taka razdelitev zdela potrebna zaradi 15.000 kočevskih Nemcev, mislim, da bi bila še potreb-

nejša na Koroškem, kjer je nad 100.000 Slovencev. (Pritrjevanje na desnici.)

Tretji ravno tako neobhodno potrebni pogoj je, da se deželnemu šolskemu oblastvu na Koroškem dá strogi ukaz, da se pri svojih ukrepih in naredbah mora strogo ravnati po zakonih. Ko bi bila visoka naučna uprava to že poprej storila, ne bili bi nas iznenadili s tako čudnim učnim načrtom, kakor sem že poprej omenjal, pa tudi bi se tako ne ustavljali občinam, zahtevajočim slovenski pouk. Ta upor šolskih oblastev ostane vedni madež v zgodovini koroškega šolstva. (Čujte! na desnici.) Vi si niti misliti ne morete, kako iznajdljivo je deželno šolsko oblastvo na Koroškem, kadar se gre za to, da se zavrne prošnja slovenskih občin za slovenski učni jezik.

Čudili se bodete, če Vam na podlagi aktov navedem nekatere konkretne slučaje. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Šolska občina Šentjakob v Rožni dolini . . . (Poslanec dr. Steinwender: Stare stvari! — Poslanec Povše: Pa vedno nove! Vedno pravične! — Poslanec dr. Steinwender: Že petkrat omenjeno! — Poslanec Spinčić: Stara krivica! — Poslanec dr. Moro: Pogreto zelje! — Poslanec dr. Trojan: Poboljšajte se!) Šolska občina Šentjakob v Rožni dolini je hotela imeti slovenski učni jezik. Krajni šolski svet te občine je dne 28. junija 1878 — res je že stara stvar — (Veselost) vložil prošnjo na krajni šolski svet za uvedenje slovenskega učnega jezika. To prošnjo je okrajni šolski svet odbil z odlokom z dne 15. avgusta 1878, št. 827. Jaz zaradi tega navajam številke tako natanko, ker gospodje tako radi ugovarjajo, da ni resnica. (Dr. Steinwender: Po Kristusovem rojstvu že! — Poslanec Povše: V dobi svobode!)

Dotična pritožba na deželni šolski svet se je oddala dne 26. oktobra 1881, pa deželni šolski svet je odgovoril z odlokom z dne 13. maja 1882, št. 1100, da prošnji ne more ustreči. Napravila se je 30. maja 1882 pritožba na ministerstvo, ki jo je pa z ukazom z dne 19. junija, št. 9686, izročilo deželnemu šolskemu svetu, da jo reši. Deželni šolski svet rešil jo je seveda ravno tako, kakor prvikrat, in sicer z odlokom z dne 13. julija 1882.

Občina se je zopet pritožila na ministerstvo, in kaj se zgodi? Predno je ministerstvo rešilo ta odlok, odločil je deželni šolski svet z ukazom z dne 7. junija 1883, št. 2879, da se ima slovenščina deloma uvesti.

Krajni šolski svet je zopet prosil za izključno slovenski učni jezik. Nemščina naj pa bode učni predmet.

Opomniti moram, da koroški Slovenci priznavajo važnost znanja nemškega jezika, da se proti temu znanju niti ne upirajo. (Prav res! na desnici.) V vseh svojih prošnjah naglašajo, da naj se uči v materinščini, da bode boljši učni uspeh, nemščina pa naj ostane učni predmet.

V tem je pa ministerstvo rešilo dne 9. avgusta 1883, št. 1189, poprej vloženo pritožbo. Odbilo jo je z opazko, da krajni šolski svet nema pravice do pritožbe. (Smeh na desnici.)

Deželni šolski svet koroški je pa v jednakem zmislu rešil vlogo šentjakobskega krajnega šolskega sveta, in sicer z odlokom dne 1. julija 1883. Krajni šolski svet pa še ni odnehal, temveč je vložil dne 8. decembra 1883 novo prošnjo v jednakem zmislu na okrajni šolski svet.

Dne 10. januvarija 1886 obrnil se je z novo vlogo na deželni šolski svet in prosil, da se uvede na tamošnji šoli „Drugo berilo“ in „Slovenska slovnica“. Ta prošnja se je odbila.

Ko je krajni šolski svet videl, da s svojimi prošnjami ne prodere pri ministerstvu, ker mu odreka peticijsko pravico, združil se je z ohčinskim zastopom, da ž njim vkupe doseže svoj namen. Zvezali so se krajni šolski sveti v Šentjakobu, v Podgorjah in v Ledenicah z občinskim zastopom v tej zadevi.

V juniju 1887 odposlala se je skupna peticija na deželni šolski svet, ki je pa niti rešil ni. Zaradi tega ponovili so prošnjo dne 12. aprila 1888. Odgovor deželnega šolskega sveta, in sicer z dne 14. maja 1888, štev. 1000, glasil se je, da se poprej mora poizvedavati (Čujte! Čujte! na desnici.), še le potem je mogoče ustreči prošnji (Klici na desnici: Poizvedbe bodo trajale deset let!)

To pa niso bile nobene poizvedbe, temveč nekateri vplivni člani okrajnega šolskega sveta in nekateri učitelji so poskušali napraviti razpor mej krajnimi šolskimi sveti in občinskimi zastopi.

V Ledenicah se jim je tudi posrečilo, kajti tamošnji krajni šolski svet je odstopil od prošnje. Deželni šolski svet koroški je odgovoril z odlokom z dne 9. julija 1888, da bi se šola potem preveč razlikovala od drugih šol, ko bi dovolili zahtevano premembo, in da večina prebivalstva take uredbe ne želi.

Občine sklenile so zopet pritožbo na ministerstvo. Predno se je ta pritožba odposlala, izmislili so si novo sredstvo, da preprečijo ugodno rešitev. Začela se je agitacija, da se občina Rožek loči od občine šentjakobske.

Ta delitev se je zares dovolila in izvršila. Pritožba se je pa še le potem na Dunaj odposlala z opazko, da občina šentjakobska ni več ona občina (Čujte! Čujte!), ki je odposlala pritožbo, ker se je od nje ločila podobčina Rožek.

Ministerstvo je moralo seveda z ukazom z dne 28. decembra 1888, štev. 23.476, pravilno odločiti, da je z razdelitvijo občine odpala pravna osoba (Smeh na desnici), ki je imela pravico do pritožbe. (Poslanec dr. Ferjančič: To je pa res sleparija! — Poslanec Povše: To je svoboda!)

Občina šentjakobska vložila je dne 30. junija 1889 novo prošnjo. In kaj se je zgodilo? Poslali so znanega okrajnega glavarja Praxmajerja kot predsednika okrajnemu šolskemu svetu v Šentjakob, kjer je za 20. dan novembra 1889 bila razpisana komisija, h kateri so bili povabljeni vsi posestniki in posestnice, vkupe 198 oseb. Od teh 198 prišlo jih je 154, 44 jih je bilo pa zadržanih. Praxmajer je seveda imel jako zapeljiv govor, v katerem

je ljudem pojasnjeval važnost nemškega jezika; še le potem je začel izpraševati ljudi.

Da bi bil popolnoma gotov, poklical je najprej neko staro žensko, misleč si, pri njej se bode dalo najložje kaj opraviti. (Čujte! Čujti! na desnici. — Klici: To je sleparija!) Ženska se je pa odločno potegnila za uvedenje slovenskega učnega jezika. (Dobro! Dobro! na desnici.) Za njo so se za slovenčino izrekli vsi posestniki, izimši 19.

Število 19 res ni veliko (Klici na desnici: Malo premalo?). Ali da bi je povečal, pridejal mu je okrajni glavar še 44 odsotnih, kakor bi vsi ti bili proti uvedenju slovenščine. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Deželni šolski svèt koroški je pa menda spoznal, da nema zakonitega povoda, da bi odbil prošnje šentjakobske občine. Kaj je bilo storiti? Vprašal je deželni odbor, kaj da k temu poreče. Deželni šolski svèt sklepal je tako-le: O učnem jeziku odločuje po zakoniti določbi deželno šolsko oblastvo v sporazumljenju z onimi, ki šolo vzdržujejo. Šole pa, menil je koroški deželni šolski svèt, ne vzdržujejo te občine, temveč tudi dežela. Občine skerbé za stvarne, dežela pa osobne potrebščine. (Klici na desnici: Ali tako?)

Koroški deželni odbor se je seveda izrekel v zmislu deželnega šolskega sveta, in tako se je pritožba šentjakobske občine na podlagi izjave deželnega odbora zavrgla z odlokom z dne 25. maja 1890, št. 489. z opazko, da se more občina v štirnajstih dneh pritožiti na ministerstvo. (Klici: To je bilo pričakovati.)

Ta odlok se je izročil občini dne 16. junija in pritožba na ministerstvo se je izročila okrajnemu šolskemu svetu dne 27. junija, torej še v zakonitem obroku.

Okrajni šolski svet pa jo je vrnil občini še le dne 22. januvarija 1891, torej čez pol leta, s pristavkom, da se je pripetila formalna napaka. (Poslanec Povše: To je novo! Po trinajstih letih!

Dne 4. februvarija 1891 se je pritožba zopet vrnila občini z izgovorom, da je mej tem koroško deželno šolsko oblastvo izdalo nov ukaz, s katerim se je vredil pouk slovenskega jezika na dvojezičnih šolah.

Pa šentjakobska občina se še ni dala prestrašiti, temveč je dne 23. februvarija 1891 pritožbo znova izročila. Kaj se je dalje ž njo zgodilo, je li došla k visokemu ministerstvu, o tem sedaj molči zgodovina. (Klici na desnici: Ubogi Slovenci! To je ravnopravnost!)

In čez jedno leto bodemo zopet imeli priložnost, o tem govoriti, da bode stara stvar zopet nova. (Klici na desnici: Zgodovina trpljenja!) Po trinajstletnem boju torej šentjakobska občina vzlic velikim žrtvam za šolstvo še ni dobila šole, ki bi koristila njenim otrokom.

Pa to ni jedini slučaj.

Jaz imam seznam od dveh drugih slučajev, pri katerih je bila skoro jednaka igra. Tičeta se občin Vogrče-Blato in Tolsti Vrh.

Občinski zastop v Tolstem Vrhu je dne 7. aprila 1888 poslal deželnemu šolskema svetu prošnjo za uvedenje slovenskega učnega jezika. Otroci teh treh občin obiskujejo tri šole: v Kotlah, Čerovicah in Guštanju.

Predno je deželni šolski svet odločil o tej prošnji, vprašal je občini v Ljubeličah in Guštanju, pritrjujeta li občinskemu zastopu v Tolstem Vrhu.

Seveda sta se izjavila občinska zastopa v Ljubeličah in Guštanju, ki sta v nemških rokah, da v tako premembo ne moreta pritrditi.

Z ozirom na to izjavo se je prošnja občine Tolsti Vrh zavrnila z odlokom z dne 21. decembra 1889, št. 28.847. Občina je potem dne 15. februvarija 1890 vložila novo peticijo, po kateri bi se slovenski učni jezik uvel le na onih šolah, na katerih je večina njenih otrok iz občine Tolsti Vrh in le dve petini iz občine Ljubeliče.

Sedej so pa morali poiskati boljši izgovor, da zavržejo prošnjo. Obrnili so se do krajnih šolskih svetov teh občin in ju pregovorili, da ugovarjata petičiji občine Tolsti Vrh.

Z ozirom na ta ugovora in na že omenjeno izjavo deželnega odbora je deželni šolski svet odbil to peticijo z odlokom z dne 23. marca 1890, št, 642.

Tudi ta občina je vložila pritožbo na visoko ministerstvo, pa še sedaj ni dobila nobene rešitve, dasi se je pritožba vložila že 3. aprila 1890.

Da pa ne bodete mislili, da sta krajna šolska sveta svojevoljno ugovarjala in bodete spoznali, da ugovoroma ni pripisovati posebne veljave, prečitati hočem tukaj z dovoljenjem gospoda predsednika neko izjavo, katero je dal krajni šolski svet v Čerovicah in katera drastično kaže, kako sta se napravila ta ugovora.

Vloga se glasi:

„Visokemu c. kr. deželnemu šolskemu svetu v Celovcu. — Pojasnilo. S katerim podpisanci izjavljajo, da je vloga krajnega šolskega sveta v Čerovičah z dne 12. marca 1890, štev. 20, odtod poslana c. kr. deželnemu šolskemu svetu iz nastopnih uzrokov neresnična in nepravilna, kajti napravila se je z zvijačo.

1. To se je zgodilo brez zakonito predpisane seje in sklepa, temveč učitelj Karol Schetina je sam skrivaj le po svoji volji ugovor napravil in člane tukajšnjega šolskega sveta vjel v stranski sobi neke gostilne (Čujte! Čujte! na desnici) in jih k popisu zapeljal, zagotovljajoč jim, da gre le za triletni slovenski pouk. V resnici se je pa protestovalo sklepu občinskega svéta in prosilo, da se pusti sedanja uredba.

2. To je sleparija, kajti gospod učitelj poiskal je le take člane, od katerih dva čitati ne znata, dva pa prošnje prečitala nista, temveč sta verjela besedam učiteljevim.

3. Jaz kot načelnika namestnik, nisem o imeno-

vani vlogi nič vedel, ali jeden gospod naše župnije me je opozoril in mi rekel: „Ti ne veš, kaj se je v Čerovičah zgodilo za tvojim hrbtom. Naredil se je ugovor proti prošnji občine Tolsti Vrh zastran slovenščine, in po končani seji, ko si ti šel v župnišče, šli so drugi člani v gostilnico in tam jih je pregovoril učitelj, da podpišejo.“ Ko sem to izvedel, sém se jako začudil, in da se prepričam, šel sem k gospodu učitelju in ga prosil za poslovni zapisnik. Iskajoč v njem sem res našel: „Prošnja z dné 12. marca 1890, številka 20, na visoki c. kr. deželni šolski svèt, da se pusti sedanja učna vredba.“ Vprašal sem učitčlja: „V kateri seji se je to sklenilo?“ — Odgovoril mi je, da za to ni treba seje. (Čujte! na desnici). Dalje sem rekel gosp. učitelju: „Zakaj prosite, da bi se pustil sedanji šolski red, saj ga tako imamo?“ Odgovoril mi je: „Ker je občina Tolsti Vrh vložila prošnjo za slovenski učni jezik za šolo v Čerovičah.“ Dalje vprašam gospoda učitelja. „Zakaj ste to naredili za mojim hrbtom? Zakon vender pravi, da kr. šol. svèt mora imeti pet članov; zakaj se tako važno vprašanje ni náznanilo petemu članu?“ In tu je odgovoril: „Saj sem že naprej vedel, da boš nasprotoval, če ti povem.“ (Jako dobro! Veselost na desnici.)

4. Hkratu naznanjamo, da preklicujemo omenjeno vlogo, ker ni zakonita, in pristavljamo, da se popolnoma strinjamo z občino Tolsti Vrh zastran prošnje za slovenski učni jezik v Čerovicah; ta prošnja ni niti proti zdravemu človeškemu razumu, niti proti c. kr. državnim osnovnim zakonom. Torej prosimo, da ustavite omenjeno vlogo, in prosimo za dotično rešitev, da se ustavijo take samovoljnosti.“ Kranjni šolski svèt v Čerovicah, dne 22. maja 1890 Slede štirje podpisi. (Poslanec dr. Herold: Kaj se je zgodilo z učiteljem?) Nič se ni zgodilo. (Dr. Herold: Pri nas se pa takoj začne disciplinarna preiskava!)

In gospoda moja, iz tega lahko vidite, kakšne so razmere na Koroškem. Žalostno je, da so take razmere sploh mogoče v Avstriji (Poslanec doktor Brzorád: v Avstriji je vse mogoče!), in pomenljivo je, da se slovenske občine na Koroškem s takim postopanjem v svojem prizadevanju ne dado prestrašiti, temveč so odločno pripravljene boj za slovensko ljudsko šolo nadaljevati. Zameriti se jim ne more, če svojim šolskim oblastvom nič ne verjamejo in nič ne zaupajo, temveč se obračajo naravnost do visoke učne uprave (Poslanec dr. Herold: Bode li bolje?), od katere pričakujemo, da bode vender jedenkrat pravična in bode naredila konec neprimernemu zatiranju slovenskega naroda po deželnem šolskemu svètu na Koroškem. (Klici na desnici: Prav tako!)

Naš deželni šolski svèt nema pri učni upravi tako brezpogojnega zaupanje kakor koroški, kateri tega zaupanja pač ne zasluži, če se mu zatiranje slovenskega ne šteje za zaslugo.

Svoje trditve hočem dokazati takoj z nekaterimi konkretnimi slučaji. Opazil sem že, da so pri nas okrajnega šolskega nadzornika za kočevski okraj lani nepričakovano odstavili.

Odstranili so ga, ne da bi za to kaj vedel deželni šolski svèt kranjski (Čujte! Čujte! na desnici) in ne da bi bili zaslišali dotičnega nadzornika. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Ta stvar se je v kranjskem deželnem zboru v obliki interpelacije spravila v razgovor. Gosp. deželni predsednik kot predsednik deželnega šolskega svèta je odgovarjajoč na interpelacijo izjavil, da mu natančneje ni znano, zakaj se je odstavil nadzornik (Čujte! in klici na desnici: To je zanimivo!), sodi pa po okoliščinah, v katerih je bil odstavljen (Klici na desnici: Samovoljnost!), da so ga odstavili na pritožbo šolske občine Drage, katero je bila poslala naravnost na ministerstvo. (Čujte! Cujte! na desnici.) V tej pritožbi se toži, da se pod nadzorništvom dotičnega nadzornika nemški jezik vedno bolj odriva (Klici na desnici: Oj, oj! Ni res!), kar pa ni res, kakor se je pokazalo pri obravnavi, ki je bila o tem v deželnem zboru kranjskem. (Tako je! na desnici.)

Zares žalostno je, če smo v Avstriji že tako daleč, da koga obsodijo, ne da bi ga zaslišali, (Klici na desnici: Žalostno!), da odločujejo najvišji uradi na podlagi vlog nekaterih prebivalcev, ne da bi poprej prepričali se pri oblastvih prve instance, če je tudi vse res, kar se je v tej vlogi navedlo. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Drugi slučaj. Želeli smo, da bi se na našem učiteljišču v Ljubljani predavali v slovenščini predmeti, katere mora učitelj v materinščini predavati otrokom. To je popolnoma naravno in razumljivo samo po sebi. Visoka učna uprava pa hodi svoja pota in se ne ozira na te opravičene želje (Klici na desnici: Zakaj?), da nastavlja celo učitelje, ki še slovenski učiti ne znajo. To leto se je imelo oddati v Ljubljani mesto glasbenega učitelja. Gospoda moja, vi sami veste, kake važnosti je gojenje narodnega petja. Če se pa hoče učiti narodno petje, treba ga je znati, treba razumeti. (Tako je!) Da ga pa učitelj zna in razume, moral se je sam v njem izobraževati. Deželni šolski svet na Kranjskem je prav pravilno za to mesto priporočil tri može, od katerih je po pravici pričakovati mogel, da so stavljenim zahtevam kos. Visoka učna uprava poslala nam je moža, ki je morda poštenjak in znabiti tudi dober glasbenik in ima tudi izpit, ali jedne bistvenih lastnosti mu manjka, slovenski namreč ne zna. (Čujte! Čujte! na desnici.) Gospôda moja! Mislite si, kaj bi bilo, ko bi se na učiteljišču v Celovcu nastavil glasbenik, ki nemški ne zna. (Tako je! na desnici.) Kak hrup in krik bi nastal v nemško-narodnem taboru. (Dobro! Dobro! na desnici.) Kaj bi vse uprizorili, da bi dostojno zavrnili taka smelost visoke učne uprave? (Klici na desnici: Slovani morajo vse pretrpeti!) Imeli bi popolnem pravo, ali zatorej nam ne zamerite (Prav

res! na desnici.), če se pritožujemo v tej zbornici zaradi tacega preziranja našega deželnega šolskega svèta in našega naroda in proti takemu postopanju odločno protestujemo. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Predno končam, naj mi bode dovoljeno nekoliko izpregovoriti o čudnih nazorih, katere je v predzadnji seji te visoke zbornice razvil zastopnik kranjskega veleposestva.

Zavrnil bi jih bil že v poslednji seji, ko bi debata že ne bila sklenena. Nesem pa hotel nadlegovati gospoda predsednika in se izpostavljati nevarnostim, da pod pretvezo dejanskega popravka hočem začeti polemiko, kakor je to res storil njega ekscelenca baron Schwegel.

Baron Schwegel je trdil, da gorenjsko prebivalstvo ne čuti nobene potrebe, da bi se obnovila kranjska gimnazija: temveč jako želi, da se mu ne brani pohajati na ljubljansko gimnazijo. Obžalujem da moram gospodu baronu povedati, da Gorenjskega ne pozna, če tudi je tam rojen. Njegove skušnje omejujejo se na dele radovljiškega okraja, pa še tam le na one kroge, s katerimi on občuje. On ima lahko subjektivno mnenje, da kranjska gimnazija ni potrebna. Neizmerno merodajnejša nego osobno mnenje njega ekscelence, mora biti zame ; a tudi za visoko zbornico in visoko vlado volja prebivalstva, ki se je pokazala že večkrat pri raznih priložnostih v deputacijah in peticijah.

Še 1889. l. je 36 občin z Gorenjskega, in kakor mislim, so to skoro vse (Čujte, čujte! na desnici), poslalo peticijo deželnemu zboru, v kateri so ga prosile, da vso svojo veljavo in vpliv pri vladi porabi v to, da se obnovi kranjska gimnazija. To je tudi storil deželni zbor, kajti sklenil je peticijo na visoko vlado in visoko zbornico. Mej temi 36 peticijami je bila tudi prošnja občine Gorje, kjer je baron Schwegel doma (Čujte, čujte! na desnici), kar pač najbolje dokazuje, da njega ekscelenca ne pozna javnega mnenja niti v svoji domači občini, niti po Gorenjskom sploh.

Njega ekscelenca je pa čutil, da bodo izjave njegove na Kranjskem zadele na hudo nasprotstvo, zaradi tega je hotel svoje nasprotujoče postopanje s tem prikriti, da je priporočal, naj se osnuje v Kranju obrtna srednja ali trgovska šola. Rekel sem, prikriti je je hotel, kajti njegova ekscelenca ravno tako dobro vé, kakor vsak drugi polanec, da njegova misel nima nobenega upanja na vspeh. Obrtne srednje šole snujejo se le v obrtnih središčih, osnuje se kedaj v Ljubljani, ne pa v kakem majhnem mesteci na deželi, kjer ni nobene večje obrtnije. Morda je njega ekscelenca mislil na obrtno strokovno šolo. Pa tudi v tem slučaju bi mu moralo znano biti načelo, da se take šole ne snujejo, da bi se še le ž njimi začela domača obrtnija, snujejo se le, da že obstoječo obrtnijo bolj oživé, povzdignejo in zboljšajo. (Prav res! na desnici.) Mi smo v tem zmislu lani prosili, da bi se v ribniški dolini, kjer je že lepa lesna in lončarska industrija, osnovala taka strokovna šola za ti dve industriji. Ravno tako smo prosili in se v budgetnem odseku za to potegnili, da se osnuje kamnoseška šola v Proseku na Primorskem. Ko bi si njega ekscelenca potegnil za osnovo takih šol na imenovanih krajih, gotovo bi mu bili vsi kranjski zastopniki hvaležni.

In trgovske šole! Trgovske šole snujejo se le v večjih trgovskih središčih, tako, da bi jedenkrat mogla priti v poštev Ljubljana, če tudi je tukaj stara dobroznana zasebna trgovska šola. Kranj, ki ima jedna dvanajstorico mladih ljudi trgovskega stanu, gotovo ni kraj za tako šolo. Sicer pa moram omeniti, da so se prebivalci kranjskega mesta izrecno izjavili proti taki šoli, na kakoršno misli ekscelenca baron Schwegel.

In sedaj gospôda moja, sem pri koncu. Zahvaljujem se vam za pazljivost in pozornost, s katero ste me poslušali. Spoznali ste iz povedanega, kakšen je naroden mir v nekaterih deželah, v katerih bivajo Slovenci, zlasti na Koroškem, za kateri mir je gosp. poročevalec bil pripravljen žrtvovati pedagogična načela, kakor se je v poslednjem zasedanju izrekel v budgetnem odseku. (Tako je! na desnici.)

Gospôda moja! Našim narodnim nasprotnikom in boriteljem za nemško hegemonijo tak mir pač ugaja. (Prav res! na desnici.) Vladarjem in vladam pa ne more biti vse jedno, je li v deželi trdno marljivo ljudstvo ali pa samo poltrohljivi mrliči (Odobravanje na desnici), kajti toliko slavljeni narodni mir na Koroškem za slovensko ljudstvo ne pomeni druzega, kakor grobni mir. (Odobravanje na desnici.) Pa zapomnite si, gospôda moja, živi se ne damo pokopati. (Tako je! na desnici.) Če mislite, da ste slovenski narod položili k večnemu počitku, motite se jako. Narod ni mrtev, samo spi in začenja se prebujati. Premika se že v grobu in slavil bode vstajenja dan, če bode vlada spoznala, da ni modro in politično, pa tudi ne pravično, nadarjen narod s silo ovirati v njegovem duševnem razvoju. (Živahno odobravanje in ploskanje na desnici. — Govorniku čestitajo.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Poslanska zbornica. — V seji dne 9. decembra naznani ministerski predsednik grof Taaffe najvišjo zahvalo Njega Veličanstva presvitlega cesarja za sočustvo priznanje, katero mu je zbornica izrekla povodom smrti nadvojvode Henrika in njegove soproge baronice Waidek. Na to odgovori poljedelski minister na interpelacijo, ki se je stavila glede mesne draginje na Dunaji in obljubuje, da bo vlada v ta namen storila potrebne korake. Poslanec Brzorád opisuje slabo stanje kmetovo, je za gospodarske zadruge in predlaga, da se znesek 60.000 gld., kateri se potrosi vsako leto za dirke na Dunaji črta in se obrne ta svota v boljše kmetijske namene. Posl.

Morsey povdarja važnost kmetskega stanu za državo. Ko potem še posl. Tekly govori o zadolženih kmetskih posestvih, poprime za besedo minister grof Falkenhayn, odgovarja na tožbe o trtni uši, o sadje- in konjereji, priporoča posebno gojitev poslednje ter smatra državni prispevek za konjske dirke potrebnim. Posl. Salvadori razpravlja vprašanje glede varovanja oziroma poškodovanja ptic in se izreče zoper vsako omejitev ptičjega lova. Posl. Hompesch govori za konjske dirke. Potem predlaga Plener volitev odseka 36 članov za posvetovanje o trgovinskih pogodbah, kateri se vzprejme.

V seji dne 10. decembra se je posvetovanje o poljedelskem ministerstvu nadaljevalo in prvi je poprijel besedo, kakor smo v zadnjem listu poročali naš poslanec dr. Ferjančič. Posl. Sommaruga je za trgovinsko pogodbo z Rumunijo, posl. Perič pa govori o hudournikih v Dalmaciji in želi njih urejenja in posebno priporoča vladi brzo uravnavo reke Verlike na imoški planoti. Posl. grof Wurmbrand govori o vinorejskih razmerah in osvetljuje veliko nevarnost, katera preti vinoreji vsled trtne uši. Posl. dr. pl. Fuchs se zahvaljuje poljedelskemu ministru, ker je tako korenito razpravljal težnje kmetskega stanu ter je proti otvoritvi rumunske meje. Poslanec Theumer je proti določbi, ki bi šla na to, da se posestva ne smejo deliti, in priporoča vladi, da naj bolj podpira niže poljedelske šole. Na to izroči se več resolucij mej njimi tudi jedna posl. Laginje, ki priporoča poljedelskemu ministru, da naj se posebno ozira na kmetsko prebivalstvo v Istriji. Zdaj se izvoli odsek za posvetovanje o trgovinskih pogodbah, v katerem sta izmej jugoslovenskih poslancev Šuklje in Klaić. Potem se voli posl. pl. Globočnik v pravosodni in posl. Perič v pravoslovni odsek. Ko potem govori še poročevalec Rutowski proti otvoritvi rumunske meje, se proračun poljedelskega ministerstva sprejme. Brzoradov predlog glede 60.000 gld. za konjske dirke pade, toda le zaradi neke zmešnjave, ki je vsled velicega šuma nastala v zbornici.

V seji dne 11. decembra posl. dr. Fuss in Tilšer zahtevata od predsednika pojasnenja glede glasovanja pri Brzoradovem predlogu predsednik jima tudi ustreže. Prične se razprava o justičnem ministerstvu. Prvi se oglasi za besedo posl. dr. Vašaty. Govoril je nad tri ure, ter je v svojem govoru prijemal justičnega ministra grofa Schönborna, napadal velezaslužnega dr. Riegerja in ministra Pražaka ter udrihal po bivšemu predsedniku najvišjega sodišča vitezu Schmerlingu. Posl. Edlbacher je za zboljšanje stanja diurnistov. Justični minister Schönborn odgovarja Vašatyju ter odločno zagovarja napadane, dalje razpravlja tudi narodno spravo na Češkem in obeta, da se bo več okrajnih sodnikov pomaknilo v 7. plačilni razred. Minister priporoča kazenskemu odseku, da naj kmalu v pretres vzame kazenski zakon in govori še o konfikacijah. Posl. Polzhofer toži v konkurenci, katero delajo kaznilnice malim obrtnikom, in je za izdelovanje žveplenk po kaznilnicah; posl. Dubsky pa priporoča, da naj se denar v uradnih depozitih nalaga pri poštnih hranilnicah. Poslanec Laginja in tovariši stavijo do justičnega ministerstva interpelacijo, v kateri vprašajo, je li vlada pripravljena nastavljati pri sodiščih v Istriji uradnike, ki so zmožni slovenskega oziroma hrvatskega jezika in ali misli napraviti v Pulji okrožno sodišče. Potem posl. Hoffmann utemeljuje nujni predlog glede podelitve draginjskih doklad c. kr. uradnim slugom.

V večerni seji se prvi oglasi k besedi minister baron Pražak ter prav dobro odgovarja na napade Vašatyjeve. Za Pražakom govoril je posl. Hoffmann pl Wellenhof ter se je pritoževal zaradi prevelikega dela pri graških okrajnih sodnijah; prav mu tudi ni odredba justičnega ministerstva glede slovenskega vknjiževanja v zemljiških knjigah in je za Polzhoferjev predlog, da se izdelovanje žveplenk vpelje po kaznilnicah. Posl. dr. Promber je za zgradbo novega sodnijskega poslopja v Brnu, naš poslanec dr. Gregorčič pa jako živo opisuje sodnijske razmere na Goriškem. On zahteva, da so vsi uradniki slovenščine popolnoma zmožni ter želi, da naj bi se porotna sodišča v Gorici delila v dva oddelka, v slovenskega in italijanskega, ker le tako bi bilo mogoče pri kazenskih obravnavah glede ravnopravnosti pravično postopati. Posl. Byk govori o sodnijskih razmerah na Gališkem in je za zvišanje plač nižjih sodnijskih uradnikov. Posl. Lupul zahteva delitev mestnega delegiranega sodišča v Črnovicah, posl. Roszkowski pa govori o mirovnih sodiščih in želi, da bi se ta že kmalu napravila. Posl. Ebenhoch priporoča, da naj bi tudi okrajni sodnijski uradniki napravljali v večih bolj oddaljenih občinah uradne dneve, kakor se godi to pri političnih oblastvih.

Dne 12. decembra se posl. Slavnik pritožuje o nejasnih določilih nekaterih novih zakonov. Posl. Müller razpravlja odgovor justičnega ministra na njegovo interpelacijo glede nekega dogodka v Horicah, poslanec Heilsberg pa priporoča ustanovljenje posebnih kolonij za kaznjence in je odločno proti konkurenci, katero delajo kaznilnice malemu obrtniku. Posl. dr. Bärnreither je za splošno justično preustrojo, na kar justični minister odgovarja na različna vprašanja in opazke, ter pravi, da vlada po možnosti skrbi za to, da se po kaznilnicah ne dela konkurenca malemu obrtniku, je proti izdelovanju žveplenk po kaznilnicah in jako dobro zavrne posl. Hoffmanna glede slovenskih vknjiževanj z izjavo, da odredba stoji na postavni podlagi in se opira na načelo ravnopravnosti. Da bi se porotna sodišča delila po narodnosti, to je po ministrovem mnenji nevarno. Napravi kolonij za kaznjence minister ni nasproten. Tudi je ministru prav, ako sodišča napravljajo uradne dneve. Za ministrom govoril je še Pininski, potem pa poprime za besedo glavni proti-govornik posl. Pacak, on se odločno poteguje za veljavo češkega jezika. Glavni govornik „za“, posl. dr. Jaques je za izvršitev spravnih dunajskih pogajanj in razpravlja na drobno več justičnih razmer. Na to sledi

več stvarnih popravkov posl. Vašatyja, grofa Palffyja, Meznika in Tilšerja. Ko še poročevalec Madejski govori, in se proračun justičnega ministerstva vzprejme, interpeluje posl. Laginja finančnega ministra zaradi zaželjenega ostavljenja eksekucijskega iztrjevanja davka v Istriji.

V seji dne 14. decembra razpravljalo se je o proračunu finančnega ministerstva. Posl. Gessmann je za zboljšanje stanja udov in sirot državnih uradnikov, posl. Krauss toži v žalostnih razmerah penzijonistov in penzijonistinj. Finančni minister dr. Steinbach pravi, da ni mogoče v tem trenutku niti penzij niti plač zvišati državnim uradnikom, da pa bo vsekako dovoljeval draginjske doklade in zanaprej gledal, da se v tem pogledu kaj stori. Posl. Lupul prosi vlado, da kar obljubuje, res kmalu stori. Posl. Adamek pa razpravlja razmere dveh čeških delniških železnic in želi, da se podržaviti. Tem željam se pa posl. Herbst protivi. Pri obravnavi splošnih zadev se prvi oglasi poslanec dr. Lueger, poudarja politično in gospodarsko neodvisnost Avstrije ter očita nemškemu kanclerju Capriviju, da se je povodom predložitve trgovinskih pogodb jako nelaskavo izrekel v druzih narodnostih v Avstriji in s tem pripoznal kot prave Avstrijce le Nemce in Madjare.

Ministerski predsednik grof Taaffe ostro odgovarja Luegerju rekoč, da ni patrijotično še manj pa politično, napadati ravno v tem trenotku veleoblasti, oziroma njih zastopnike, ko se je ravno zopet sklenila zveza treh držav v politiškem in gospodarskem oziru. Tudi poslanca Plener in Herbst se pridružita izjavam Taaffejevim.

Generalni poročevalec razmotrava različne opazke in opombe, zavrača Luegerja in zagovarja trgovinske pogodbe. S tem so bile proračunske razprave končane in treba je le še finančni zakon rešiti, v katerem se je začela razprava v sredo in se bode končala v soboto 19. t. m.

Seja dne 15. t. m. ni imela posebno važnih točk na dnevnem redu. Potrdile so se določbe glede hišnega davka v Trstu, Kraljevih Vinogradih, Karlinu, Smihovu in Žižkovu. Sprejela se je vladna predloga o premembi zakona bratovskih skladnic in potrdila izvolitev poslancev Vašatyja in grofa Auersperga. Dovolila se je tudi dunajski rešilni družbi vsakoletna podpora in sklenilo prošnjo mesta Brna, da se erarična skladišča za smodnik v Brnu premeste, priporočati vladi. Predno pa se je seja zaključila, naznanil je predsednik še nenadno smrt N. c. in kr. visokosti gosp. nadvojvode Sigismunda, in si izprosil dovoljenja, da sme presvitlemu cesarju na tej zopetni britki izgubi, ki ga je zadela, v imenu cele zbornice izraziti naj globokeje sočutje.

Gosposka zbornica imela je zopet sejo dne 10. t. m. Vsprejela je načrt zakona o registrovanih pomožnih blagajnah in potrdila provizorično uravnavo trgovinskih razmer s Turčijo, Bolgarijo, Španijo in Portugalskem. Volila je še 15 članov v železnični odsek in potem sejo zaključila. Prihodnja seja je jutri dne 19. t. m.

Vnanje države.

Na Ruskem lakota zmirom bolj narašča in se širi vkljub temu, da so prepovedali vsak izvoz žita. Vsled lakote jele so po več krajih razsajati različne bolezni kakor legar i. dr. Angleži, ki so tudi za stradajoče jeli nabirati darove, poslali so ravno te dni v Petrograd po deputaciji 100.000 funtov šterlingov v namen, da se jih mej stradajoče razdeli. Vsi okraji, v katerih razsaja lakota, štejejo nad 40 milijonov prebivalcev.

V francoski zbornici bila je pretečeni teden jako burna cerkveno politična debata. Radikalci zahtevali so ločitev cerkve in države, a vlada ni zato, ker bi potem imela še manji vpliv na duhovščino in sklenilo se je le jako strogo postopati proti duhovščini.

V Bolgariji iztirali so dopisnika francoskega časopisa „Agence Havas“. Francoska vlada je protestovala proti iztiranju in je zahtevala, da se mu dovoli zopet povrat v Bolgarijo. Ker pa bolgarska vlada ni hotela tej zahtevi ustreči, naznanil ji je francoski diplomatični agent, da preneha z diplomatičnimi odnošaji z Bolgarijo. To je Francija najbrže Rusiji na ljubo storila.

Sobranje je sklenilo nekdanjemu knezu bolgarskemu, sedanjemu grofu Hartenau-u dovoliti pokojnino 50.000 frankov. Če bo grof Hartenan penzijo vsprejel, se ne ve.

Srbski kralj podal se bode, kakor se poroča v kratkem na potovanje in bode obiskal Angleško. Tudi njegova mati kraljica Natalija bo šla baje tja in se sešla s svojim sinom v Londonu.

Na Kitajskem se ustanek vedno bolj širi in četudi je vlada vse ukrenila, da bi ustaše prisilila k miru, vender ti ne odjenjajo in po poročilih angleških listov uganjajo grozne stvari. Govori se tudi, da ustanek podpirajo tudi nekateri uradniki.

V Rio de Janeiro predlagal je občinski svet, da se cesarju Dom Pedru postavi spomenik. — Iz Novega Jorka se poroča da se je v Santos prikazala rumena mrzlica, katera je že na stotine žrtev zahtevala; posebno mornarjev veliko umre. Veliko ladij je vkrcanih po lukah, a manjka jim moštva.

Narodno gospodarstvo.

Sol.

Odbor naše kmetijske družbe izročil je državnemu zboru peticijo, v kateri prosi, da se zniža cena soli ter da se zopet vvede živinska sol. Enakih prošenj dobil je državni zbor v teku zadnjih deset let gotovo nad sto. Pa žal,

dosedaj protivila se je vlada z vso odločnostjo proti znižanju cene soli ter so vladni zastopniki tudi v kmetijskem odboru, kateremu so se take peticije v posvetovanje in poročanje izročile, še letos osobito to poudarjali, da se iz ozirov na drugo državno polovico, to je na Ogrsko, ne more znižati cena soli, ker ondotna vlada nikakor noče odjenjati pri solni ceni. Vzlic takim ugovorom ministerijalnega zastopnika je kmetijski odbor sklenil državnemu zboru predlagati, da se od vlade zahteva, da za zdaj vsaj 500 tisoč met. centov primerne soli priredi in po številu goveje živine razdeli med dežele, oziroma med okraje in sicer po ceni 5 goldinarjev. Ko je poročevalec, poljski poslanec vitez Wielowijski, svoje jako zanimivo poročilo zbornici izročil, oglasil se je k besedi tudi finančni minister in se izrekel, da bo z vso odločnostjo in resnostjo pričel poganjanja z ogrsko državo, katero upa prisiliti v to, da odjenja od dotičnih pogodbenih določil, veljajočih glede soli ter da se vender že enkrat vstreže tako mnogokrat z vso gorečostjo ponovljenim zahtevam kmetijskih krogov, ker on sam prizna opravičenost teh zahtev. Da so te besede iz ust finančnega ministra izgovorjene, osupnile ter seveda tudi vzradostile osobito poslance, zastopnike kmetskih prebivalcev, je lahko verjeti, ker dosedaj se še ni slišala taka beseda iz ust prejšnih finančnih ministrov. Naj torej podamo našim čitateljem vsaj najzanimiviše podatke iz dotičnega poročila.

Gotovo je cena navadni soli, ki služi za hrano, neizmerno visoka, kakor v nobeni drugi državi ne tako in huda krivica se godi osobito kmetovalcem-živinorejcem, da se jim ne privošči potrebne živinske soli, ki je tolike koristi za živino.

Kmetijski odbor priznava sicer, da je za državno gospodarstvo velikega pomena dohodek iz solnega monopola, ker na leto državi iz njega dohaja 17,820.000 gl. ter da bi bilo težko najti nadomestila v državnem denarstvenem gospodarstvu za toliko svoto.

Vender kmetijski odbor ne more zatajiti, da je ta davek zelo trd, osobito pa, ker ga nosijo ravno najrevnejši stanovi, ki že iz ozira njih revne hrane, krompir, zelenjave, močnate jedi, potrebujejo dokaj več soli, kakor pa bogatejši krogi, ki se hranijo z mesom.

Na Francoskem velja 100 kilo soli 10 frankov, v Nemčiji 12 mark, pri nas v Avstriji po 10 goldinarjev, torej dvakrat več kakor na primer na Francoskem.

Izdelovanje soli stane državo 2,771.640 gld. in razprodajalcem treba dati 328.000 gld., torej približno stane državo 100 kilo soli en gld. za kar pa dobiva 10 fr. torej 9krat toliko, kakor jo sol dejansko stane! V naši državni polovici porabi se na leto 2,240.000 met. centov soli. Če razdelimo to množino soli na število prebivalcev, razvidno je, da le 9 kilo soli pride na posameznega prebivalca, kar pa je vsekako jako malo, osobito ako se v poštev jemlje revnejše ljudi, ki pri takotežko prebavni in malo redivni hrani, kakoršno uživajo, narmanj vsak vsaj po 15 kilo soli na leto potrebuje. In kedo bi tajil, da je mnogo ljudij, ki si iše toliko potrebne soli ne morejo privoščiti, ter morajo krompir v oblicah in celo kruh uživati brez soli!

Da to slabo vpliva na zdravje ljudstva, je jasno in odveč bi bilo ponavljati obilne dokaze najboljših zdravnikov, ki trde, koliko tečnejša, ker bolje prebavljiva je hrana, ki jo primerno osoljena. In vender je dolžnost države skrbeti za zdravje ljudstva, ker čilo in zdravo ljudstvo zamore napredovati, le tako je kos mnogim zahtevam, katere država do njih stavlja.

Nič manj pa je sol tudi živini v veliko korist. Da pa živinorejec pri tako visoki ceni ne more pokladati živalim soli, je jasno. To pa vpliva, da naša živinoreja ne napreduje ter da naši živinorejci ne morejo ponašati se z enako rejeno, osobito pa z enako pitano živino, kakoršno imajo n. pr. po Angleškem, kjer pa sol tudi le deseti del od naše cene stane, namreč država jo oddaje po ceni, kolikor njo izdelava soli stane, torej ni čuda, da jo ondotni živinorejci svoji živini v obilni meri pokladajo. Posebno pa je sol potrebna oni živini, ki se krmi osobito po zimi s slamo, z rezanico ali s slabim kislim ter prašnim senom. Neverjetno velik je razloček med živino, ki dobiva sol in ono, ki pri enaki krmi ne dobiva soli. Prva je zdrava in debela, ima dlako mehko in svitlo, druga pa je mršava in slabo rejena. In prav ta razlog vodil je nekatere države, da so znižale, oziroma skoro povsem odpravile solni monopol.

Tako je Angleška že l. 1825. solni monopol popolnoma odpravila. S tem pa je ljudsko blagostanje mnogo napredovalo; posebno pa se je zboljšala živinoreja, ker čez 10 kilo soli porabi se za eno govéd na leto, ko pri nas na človoka le 9 kilo znaša letna poraba soli. Država pa ni zaradi tega ubožala, pač še pridobila, ker na Angleškem pride na vsakega prebivalca počez 46 gld. davka na leto, pri nas v Avstriji pa le 23 goldinarjev. Švedska, Norvegija, Portugalska so tudi že l. 1850., Nizozemska l. 1853., Belgija l. 1871. odpovedale se dohodkom iz solnega monopola. L. 1867. pa je Rusija odpravila ta davek, vzlic temu, da ji je na lete 20 milijonov rubljev (naših 30 milijonov gld.) donašal.

Francoska je leta 1868. postavila živinski soli ceno, kakeršno so ji lastni stroški izdelave narekovali Tudi v Nemčiji je živinska sol zelo cena. Pri nas pa v obče znani poljedelski državi ne more borni kmetovalec dožeči, da bi imel za nizko ceno živinske soli!

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Od gorenjske strani. *(Zdravniško.)* Kakor smo brali v „Slovenc-u“ št. 280, se je za deset praznih zdravniških služeb naše dezele, — med temi jih je petero po 800 gld. plače, — oglasilo le troje prosilcev, in še med temi je prekoračil eden že normalno starost, eden pa je, — žid! — Čuditi se temu ni. Naš čas se baha s tem, da je čas napredka; žal pa, da je v mnogih

ozirih čas pravcatega nazadka. Ena njegovih glavnih napak pa je, da vse, kar diši po starem, prekucuje in mečlje med staro šaro, z novotarijami pa pogosto napravlja — fiasko. Ena taka napaka iz novejše dobe v zdravniškem oziru je — kar se je nedavno povdarjalo tudi v delegaciji —, da se je odpravil vojaško-zdravniški ustav „Jozefinum“. Naši armadi dal je ta mnogo izvrstnih zdravniških moči. Zdaj pa medicincev mnogo stopi v vojašino; drugi se naselijo po mestih; na deželo le malo kateri gre službovat. Od leta do leta odkladajo dotične oblasti prosijoče občine, naj se jim dado zdravniki, z obljubami: „Potrpite, bo že!“ — Iz raznih dežela so se že čuli glasovi in nasveti za obnovljenje nekdajnih kirurgičnih šol, pa ta zadeva je, kakor da bi bila vkleta. — Njega dni smo imeli tako šolo tudi v Ljubljani. Dajala je ona domači in tudi sosednim deželam dobre, da! vmes tudi izvrstne zdravniške moči, iz med katerih so se mnogi prav lahko merili z marsikakim doktorjem medicine. Navesti bi zamogli marsikako tako zdravnikovo ime.

Ker so časi, da bodo ne le naša, ampak tudi druge dežele dovolj medicinskih doktorjev, očividno še v šinjej daljavi, je toraj živa in nujna potrebe: naj bi kedo naših gg. poslancev brez odlašanja stavil v državnem zboru nasvet za obnovitev kirurgičnih šol. Kirurgična šola bi dobila brezdvombeno mnogo slušateljev in bi tudi mnogo koristila. Pri tolikih bremenih, kakor jih nosijo naše dni davkoplačevalci, naj bi vender vlada skrbela bolj za to, da bi o boleznih od mest oddaljeni revnejši podložniki ne imeli pred seboj naslednje troje: a) pojdi po zdravila k konjedirki; b) daj iz hleva kravo, da plačaš zdravnika; c) ali pa umri brez njegove pomoči! — Žalostno, — pa resnično!

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

243.

Kinovci po andskih gozdih. Povest kinovega lubja v zdravilstvu.

Na zahodnej strani južne Amerike stoje veličanstvene Ande. Okoli podnožja se jim košaté neprehodni tropski gozdi, ki so pa v višini 400 m že dosta rejši in svetlejši. Od tu pa do višine 1.700 m srečamo še vedno čisto tropske rastline, potem pa se začno umikati malo po malem ameriškim vrstam vedno zelenih hrastov, mirt in lavorik. In prav v teh vedno zelenih gozdih se je rodilo in vzgojilo najdragocenejše blago ameriških gozdov, tu so se nastanili mnogovrstni kinovci, kateri v svojem lubju prirejajo najdragocenejši lek človečanstvu. Če lezemo na Ande, srečamo kinovce prvi pot v višini 1.200 m, in od tu nas spremljajo vse do višine 2.500 m. Tu je srednja letna toplina od 15 do 20° C, in taka toplina kinovcem najbolje ugaja.

Kinovcev je do 19 vrst, kateri imajo več ali manj lekovitega kinina. Vse to so prekrasna drevesa, katera ljubijo toplino pa svetlobo, zato se v gostem pragozdu skozi ostalo drevje prerivajo, da svojo krošnjo razprostro pod milim nebesom. Po deblu jim raste lišaj, in človek, ki se je s težavo preril v gozd, ne more kinovca kar tako spoznati, ker mu ne vidi krošnje. Mlada drevesca, katera v premeru nimajo več, kot 15 centimetrov, imajo višine do 20 m. Kinovci so v najbližjem rodu s kavo in bazgom, ker so iste familije. Lubje kinovčevo je oni glasoviti lek, ki je ta drevesa na glas iznesel. Domačini so vedeli, tako se pripoveda, da se s tem lubjem mrzlica preganja, preden so Španjolci v Ameriko prišli. To so pripovedali stanovniki v Loxi Humboldtu, ali jim ni vrjel. On omenja, da Indijanci, kateri žive po obližnjih dolinah, kjer mrzlica vedno gospodari, ne zmenijo se za kinovo lubje. Najverojetnejše je, da so španjolski jezuviti prvi prišli na sled lekovitosti kinovega lubja. V 17. stoletju so prinesli novico o lekovitosti kinovega lubja iz andskih gozdov v Limo, in tu je ž njim pregnala mrzlico grofica Chinchon, soproga podkraljeva. Ko je grofica 1640. l. prišla v Madrid, prinesla je prva kinovega lubja v Evropo, kjer do sedaj nobeden ni vedel nič o njem. S prvega so nazivali prah od kinovega lubja „grofični prašek“, ker ga je grofica kot lek delila in poklanjala. Da se je kinovo lubje kot lek kmalu po Evropi razširilo, pomagali so največ španjolski jezuviti, kateri so od svojih drugov z Amerike dobivali veliko množino lubja. Največ zaslug pa si je pridobil kardinal in generalni prokurator jezuvitov, Juan de Lugo, ki je lekovitost lubja izredno slavil na svojem potovanju po Francoskej In prašek, ki je sedaj začel prihajati na trg z jezuvitovskih rok, dobil je novo ime, „jezuvitski“ in „kardinalski prašek“.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— **Presvitli cesar** daroval je za prebivalce v Trbiži, katerim je povodenj letošnje poletje največ škode naredila, 1000 gld.

— **Zopetna smrt v cesarski hiši.**) Ni se še zacelila rana, katero je vsekala osoda s smrtjo nadvojvode Henrika in njegove soproge v naši najvišji cesarski rodbini in zopet nam je poročati o drugi izgubi, ki jo je zadela. Umrl je Nj. c. in kr. visokost nadvojvoda Sigismund, brat ravno omenjenega in pred kratkim umrlega nadvojvode Henrika. Dne 5. t. m. je svojega brata še spremil k večnemu počitku v Bolcan na Tirolsko, a dne 15. t. m. je že umrl. Pokojni je bil l. 1826 v Milanu rojen, se je l. 1848- in 1849. kot polkovnik vdeležil pod Radeckijem vojne v Italiji in se je po vojni l. 1859. katere se je tudi vdeležil, odpovedal zaradi bolehnosti aktivni službi. Pokojnik bival je najraje na svoji graščini v Gmündu. Truplo pokojnikovo prepeljalo se bode v soboto v Gmünd k večnemu počitku.

— **V poslanski zbornice** govorila sta v sredo dne 16. t. m. pri glavni razpravi o državnem proračunu prav dobro naša poslanca dr. Ferjančič in dr. Gregorec. Prvi je tožil o krivicah, ki se Slovencem gode posebno pri političnih uradih, drugi pa je poudarjal solidarnost Slovencev in njih vztrajnost za obstanek. Več o teh govorih poročali bomo prihodnjič.

— **Razdelitev obleke** ubogim učenkam in učencem tukajšnjih ljudskih šol vršila se je v nedeljo v ljubljanski čitalnici v nazočnosti prečast. g. deželnega predsednika barona Winklerja, več gg. šolskih nadzornikov, profesorjev, učiteljev in drugih prijateljev šolske mladine. Razdelilo se je 86 popolnih oblek in 100 parov čevljev; vsak obdarjenih dobil je tudi hleb hruha in pekarije. Primerna govora sta imela čč. gg. kateheta Merčun in Smrekar. Bog daj, da bi požrtovalni odbor gospij to lepo, staro navado ne opustil!

— **Dijaške božične počitnice** trajale bodo letos od vštetega 24. decembra do vštetega 3. januvarija.

— **Samomor.** Včeraj dopoludne ustrelil se je na pokopališču pri sv. Krištofu 73 letni Leopold Hočevar, sedaj sluga filharmoničnega društva v Ljubljani. Bil je že dlje časa bolj zmeden in gotovo je, da je v hipu trplosti uma to storil.

— **Odlikovanje.** Zazlužnemu, večletnemu županu, gosp. G. Lahu v Ložu podelil je, kakor smo poročali, presvitli cesar zlati križec za zasluge in dne 10. t. m. pripel mu ga je g. okrajni glavar Del Cot po božji službi v mestni cerkvi.

— **Najvišje potrjenje** dobil je sklep deželnega zbora Kranjskega, s katerim se je prodalo igrišče v Ljubljani. Na pomlad jelo bo menda ljubljansko mesto, ki je igrišče kupilo, to podirati.

— **Duhovske premembe.** Č. g. Feliks Zavodnik, duh. pomočnik pri sv. Jakobu v Ljubljani gre za kapiteljskega vikarja v Novo mesto, č. g. Matej Končar iz Novega mesta v Semič in č. g. Matija Mrak pride iz Ribnice k sv. Jakobu v Ljubljani.

— **V Šmartnem pri Kamniku** blagoslovila in otvorila se je dne 10. t. m. nova šola.

— **Deželna trtnoušna komisija** posvetovalo se je včeraj dne 17. decembra o tem, kako se naj pospešuje zasajanje ameriških vinogradov.

— **Promocija.** Pretečene dni sta bila promovirana doktorjem prava g. Vladimir Foerster sin našega glasbenika g. Antona Foersterja in pa gosp. Janko Podnebšek iz Šmartina pri Litiji.

— **Novo obrtno šolo** za čipkarstvo odprli so letos v Čepovanu pri Gorici. Za učiteljico imenovana je gospodična Franica Podgornik.

— **Volka vstrelil** je knez Hugon Windischgrätz dne 14. t. m. v Škocijanskem gozdu pri Cirknici. Volk je že star in tehta 39 kg.

— **Veliki Celovec.** Po vzgledu mesta Dunaja, ki je že Veliki Dunaj in mesta Gradca, ki je tudi že sestavil načrt za Vel. Gradec in ga je deželni odbor odobril, hočejo tudi Celovčani imeti svoj Veliki Celovec. Na poziv deželne vlade koroške je lokalna komisija te dni že ogledovala celovško okolico v namen, da določi nove razširjene meje Celovcu.

V **Žužemberku** gradili bodo prihodnjo pomlad novo sodnijsko poslopje. Stroški proračunjeni so na 20.693 gld. 38 kr. Obravnava zaradi oddaje dela bo dne 4 januvarija 1892.

— **Zaupnica.** Občinski odbor in krajni šolski svet pri Jezeru na Koroškem izrekla sta dne 15. t. m. slovenskim državnim poslancem, posebno pa gg. dr. Ferjančiču, Klunu in Šukljeju iskreno zahvalo za vrlo zagovarjanje tlačenih koroških Slovencev s prošnjo, da se tudi v prihodnje za nje potezajo.

Budimpeštanske tržne cene z dne 16. decembra 1891.

Pšenica gld. 10.75 do 11.40, rž gld. 10·40 do 10.55, ječmen gld. 6.50 do 6.60, oves (novi) gld. 6·30 do 6.60, proso gld. 6.50 do 6.70

Kurzi na Dunajski borzi dne 17. decembra

Papirna renta	gld.	92·35.
Srebrna „	„	91 95
Zlata „	„	108.80.
Marcijeva renta	„	102.35.
Napoleondori (20 frankov)	„	9·36 ½
C. kr. cekini	„	5·61.
Nemške marke	„	58·—

Marijaceljske kapljice za želodec,

izgotovljene v lekarni k „angelu varhu“

C. BRADY-a v Kromerižu (Moravsko)

Schutzmarke.

so staro, zanesljivo in znano zdravilo ter so budilno in krepilno sredstvo za želodec in prebavilne dela. (2)

Samo prave so z zravenstoječo varstveno znamko in podpisom.

Cena: 1 steklenica 40 kr.
dvojna steklenica 70 kr.

Vsebina je naznanjena.

C. Brady

Marijaceljske kapljice za želodec prodajajo se prave: v **Ljubljani**: lek. Piccoli in lek. Svoboda; v **Postojni**: lek. Fr. Baccarich; v **Škofji Loki**: lek. Karl Fabiani; v **Radovljici**: lek. Alex. Roblek; v **Novemmestu**: lek. Dom. Rizzoli in lek. Bergmann; v **Kamniku**: lek. J. Močnik; v **Črnomlju**: lek. J. Blažek.

Vabilo na naročbo „Novic“.

Najstarejši slovenski list „**Novice**“ stopijo z letom 1892. v petdeseti svoj tečaj. S ponosom gledajo „**Novice**“ na svojo preteklost, ki je bila vsikdar posvečena napredku slovenskega národa. Z izdajo „**Novic**“ se je pričela preroditev národa našega in v njih je iskati izvor vsakemu napredku med nami. V vsih strokah so „**Novice**“ orale ledino, iz katere sedaj rasto in rodevajo národna podjetja na čast slovenskemu národu ter ponosni Avstriji. Dolga je doba polstoletja v sedanjih hitro bežečih časih, v katerih se je mnogo spremenilo; čudovito je napredoval naš nadarjeni národ v tem času, zato je nujna potreba, da se „**Novice**“ preustroje primerno predrugačenim razmeram. Podlaga „**Novicam**“ je danes drugačna, kajti minuli so časi, ko so bile one še edin slovenski list in nastala je cela vrsta politiških in strokovnih listov, ki na širši podlagi nadaljuje od „**Novic**“ zasnovano delo.

Priznamo, da vsled tega „**Novice**“ v zadnjem času niso več zadostile, zato se je sedaj združilo lepo število za národ velezasluženih in v raznih strokah vede, obrti in gospodarstva izkušenih mož, ki imajo trdno voljo pridobiti „**Novicam**“ ono veljavo v vrstah zasluženega slovenskega časopisja, katero so enkrat zavzemale.

Z novim letom stopijo „**Novice**“ po obliki in po vsebini predrugačene v svet, z namenom motriti **politiška vprašanja**, čitatelje obveščevati **o politiških dogodjajih, pospeševati obrt in kupčijo**, koja naloga jim bode sedaj prva, širiti **napredno kmetijstvo**, podajati **poučno in zabavno berilo** ter prinašati **novice iz domačih in ptujih pokrajin.**

V političnem predelu razpravljale bodo „**Novice**“ domače zadeve, delale bodo za spravo v vsih prepirnih domačih vprašanjih ter se bodo vsikdar potegovale za **verski čut** národa našega. V prepričanju, da prosti razvoj národnosti Slovencem še ni zajamčen, da je v mnogih krajih naša národnost celo v nevarnosti, sčitile bodo „**Novice**“ naše svete pravice z vso odločnostjo in brez bojazni ter se bodo postavile na obrambo proti vsem nam nevarnim pojavom, naj prihajajo od katerikoli strani, pod to ali ono krinko. Delati hočejo vsikdar za okrepljenje slovenskega življa, zato se bodo trdno držale gesla „**svoji k svojim**“.

V posebnem oddelku pečale se bodo „**Novice**“ prav skrbno z **obrtjo**, donašale bodo primerne članke, obveščevale slovenske obrtnike o novih iznajdbah, dajale jim navode ter prinašale v vsaki številki razne krajše koristne sestavke in recepte za porabo v posameznih obrtih.

Tudi **kmetijske članke** bodo imele „**Novice**“, kakor doslej in skrb bode uredništvu, izbirati poučno in splošno zanimivo tvarino.

V poučnem in zabavnem predelu prinašale bodo „**Novice**“ v vsaki številki najraznovrstnejšo in najzanimivejšo berilo ter zlasti prijavile v vsaki številki krajšo povest.

Uredništvo se bode potrudilo podajati čitateljem po možnosti vse **domače in ptuje novice**, najvažnejša **tržna poročila** ter bode prijavljalo skrbno uredovano **listnico, ki ima postati posebnost „Novic“**. V tej listnici dajale bodo poučne odgovore na vprašanja, ki mu bodo dohajala od občinstva in sicer iz vsih strok človeške vede, znanosti in obrti.

To svojo obširno nalogo bodo pa „**Novice**“ le tedaj mogle častno zvrševati, ako najdejo pri slavnem občinstvu potrebne podpore, in sicer s tem, da jim ostanejo stari naročniki zvesti, ob enem pa pridobe obilo novih naročnikov. Podpisano uredništvo in založništvo pa javlja, da se hoče v svojem listu kakor doslej, tako tudi nadalje držati gesla: „Vse za vero, dom, cesarja.“

„**Novice**“, ki bodo kakor doslej tudi v prihodnjem letu izhajale vsak petek, stoje:

po pošti prejemane	za celo leto 4 gld. — kr.,	za pol leta 2 gld. — kr.,	za četrt leta 1 gld.	
v tiskarni	„ „ „ „ 3 „ 50 „	„ „ „ „ 1 „ 75 „	„ „ „ „ 90 kr.	

Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača za celo leto 40 kr. Naročnina naj se po poštnih nakaznicah pošilja „Blasnikovi tiskarni v Ljubljani“.

V Ljubljani, 15. decembra 1891.

Uredništvo in založništvo „Novic.“

Odgovorni urednik **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**